

¹⁰ Качор А. Роля духовенства ... – С.18.

¹¹ Качор А. Роля „Просвіти” ... – С.13.

¹² ЦДІАЛ. – Ф.146. – Оп.58. – Спр.670. – Арк.4.

¹³ Виставка господарсько-промислова в Коломьї (Справозданье Петра Чорного). – Станислав, 1881. – С.4.

¹⁴ Там само. – С.17.

¹⁵ Там само. – С.29.

¹⁶ Там само. – С.55.

¹⁷ Лаба В. Не пийте, хлопці... – С.17.

¹⁸ Статут товариства „Сільський господар”. – Тернопіль, 1905. – 8 с.

¹⁹ Романченко А. Крайове товариство „Сільський господар” у Львові 1899-1944. – Нью-Йорк, 1970. – С.18.

²⁰ Там само. – С.67.

²¹ Там само. – С.34.

²² Там само. – С.74-175.

²³ Витанович І. Історія українського кооперативного руху. – Нью-Йорк, 1964. – С.151.

²⁴ ЦДІАЛ. – Ф.146. – Оп.58. – Спр.670. – Арк.38-39.

²⁵ Там само. – Арк.40.

²⁶ Там само. – Арк.43.

²⁷ ЦДІАЛ. – Ф.358. – Оп.2. – Спр.411. – Арк.21.

Summary

*Ivan Rudianyn
(Luts'k)*

The role of greek-katholic clergy in economic life of Eastern Galichina in s/p of XIX – on the beginning of XX century

The article lights up participating of greek-katholic clergy in becoming and development of national economy of East Galician after abolition the duty of right, to beginning of the First World War

УДК: 94(477.85)(092)

*Наталія Масіян
(Чернівці)*

ПОСТАТЬ ВИДАТНОГО БУКОВИНЦЯ ВІЛЬГЕЛЬМА ФОН АЛЬТА ТА ЙОГО ВНЕСОК У РОЗБУДОВУ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВИХ ВІДНОСИН У КРАЇ

В цій статті йдеться про роль Вільгельма фон Альта на посаді президента торгово-промислової палати Буковини на першому етапі її діяльності.

Ключові слова: торгівля, промисловість, економіка, підприємства, розвиток, інтереси торгового і промислового людю, промислова школа, залізниця, торгіві, дипломатичні відносини.

З перших років приєднання Буковини до Австрії місцева влада, зацікавлена в освоєнні краю, намагалася створити сприятливі умови для цього і запрошувала на Буковину переселенців з різних регіонів і держав, зокрема центральних провінцій

Австрії, Галичини, Трансильванії, Німеччини, Росії тощо. Переселенням надавали пільги: звільнення на 50 років від рекрутчини, на 10 років – від податків, вони отримували допомогу з боку держави. 17 вересня 1781 р. був виданий „Патент про переселення”, згідно з яким оприлюднювалися пільги всім іноземцям, що бажали переселитися. 20 жовтня цього ж року був виданий „Патент про віротерпимість”, який усував конфесійні перешкоди для переселення.

Таким чином, наприкінці XVIII ст. на Буковину почали переселятися швабські селяни. Заснування скляних заводів, солеварень та розвиток лісозаготівельної промисловості значно активізувало переселення німців-богемців, чехів, поляків та словаків. Найвища активність їхнього переселення припадає на 30-і роки XIX ст. Населення у краї в 1775 р становило 75 тис. чоловік, на середину XIX ст. воно зросло до понад 450 тис. чоловік¹. У середині XIX ст., крім Чернівців, на півночі Буковини існувало ще два містечка – Садгора (2871 мешканець) та Вижиця (4447 мешканців)². У Чернівцях було сконцентровано торгово-ремісничу та промислове населення, а також незначна кількість інтелігенції. Населення передмість Чернівців – Роші, Клокучки, Калічанки та Горечі – займалося сільським господарством. Головним заняттям етнічного населення краю, а саме українців та румунів, залишалось землеробство.

Першими професійними ремісниками, що з'явилися у краї, були німці, серед них висококваліфіковані слюсарі, годинникарі, ювеліри, лимарі, чинбарі, кушніри, каретні майстри, бляхарі, столяри, мірошники, палітурники тощо³. Німецькі колоністи з успіхом потрудилися на сільськогосподарській ниві: сприяли поширенню в краї кращих знарядь і методів праці, більш врожайних сортів пшениці, жита, ячменю і нових культур, запровадженню трипільля, а згодом – багатопільних сівозмін та кращих порід худоби, загалом, сприяли створенню нової системи землеробства та інтенсифікації сільськогосподарського виробництва.

Внаслідок активізації переселення на Буковину та здобуткам демократичної революції 1848 р. – указу австрійського цісаря Фердинанда I про скасування панщини на Буковині від 8 серпня 1848р.⁴, послаблення обмежень в розвитку ремесла, дозвіл купівлі і продажу землі тощо – стала жвавіше розвиватись промисловість і торгівля. Зростання торгівлі і ремесел призвело до збагачення і соціальної диференціації серед вірменських колоністів, сприяло виникненню купецької знаті, перетворенню окремих ремісників у промисловців⁵. Проте торговельні корпорації та гільдії ремісників і промисловців потребували представництва, яке б їх інформувало, оберігало, позитивно налаштовувало та скеровувало їхню діяльність.

Розвиток промисловості і торгівлі на Буковині сприяв створенню представницької установи,

покликаній захищати інтереси торгового та промислового людю. Такою установою стала заснована 25 червня 1850 року, торгово-промислова палата Буковини у Чернівцях під керівництвом її президента – Вільгельма фон Альта, непересічної особистості, буковинця прогресивних поглядів і патріота, що понад півстоліття присвятив себе служінню на благо та в інтересах краян. Пропоноване автором дослідження має на меті показати, що саме завдяки першому президенту торгово-промислової палати Буковини, який очолював її 35 років поспіль, представницький орган всіх комерсантів і промисловців Буковини здобув особливе і виключно позитивне значення в піднесенні місцевої економіки, яка тільки-но в середині XIX ст. вийшла з надр феодального ладу і мала слабкі зв'язки з торгівлею⁶, досягнув високих результатів у створенні якомога сприятливіших умов роботи в торгівлі та промисловості, а також у діяльності її представників у правовому колі на користь держави та в загальносуспільних інтересах. Знаний і шанований своїми сучасниками, визнаний за високі здобутки місцевою владою та австрійським цісарем, видатний буковинець залишається мало-відомим для буковинців. Тому варто б привернути увагу до постаті Вільгельма фон Альта, визначити його місце у піднесенні економічного, культурного, духовного та освітнього рівня Буковини другої половини XIX ст.

У першій половині XIX ст. представницькими органами торговельних інтересів краю були корпорації – гremії, тобто вільні об'єднання торгового людю, чи то окремі категорії людей, чи то комерсанти окремих міст. Представницькі корпорації, що представляли торговельну спільноту територіально більшої краю, вочевидь відстоювали власні станові інтереси. Промислові ж кола мали свої гільдії, які за певний проміжок часу зуміли накопичити майно, проявивши чималі ділові якості, проте не були покликані до того, щоб служити на користь суспільних інтересів. Кожна гільдія дбала про досягнення власної мети, захищала інтереси лише приналежних до гільдії промисловців, не визнавала здорової конкуренції і придушувала спроби молодшого покоління, особливо тих її представників, що не були приналежними до кожної окремої гільдії. Такі обставини співіснування та взаємопоборювання гальмували розвиток ремесла та промисловості в цілому⁷.

Торгово-промислові палати в Австрії розпочали створюватись за часів правління цісаря Франца Йосифа I у ломбардійсько-венетіанських провінціях з 1811 р., а тимчасовий закон від 3 жовтня 1848 р. запровадив створення палат в інших провінціях імперії. Щоправда на основі цього закону було створено лише торгово-промислову палату у Відні.

1848 р. не лише поставив питання про статус Буковини у складі Габсбурзької монархії, яка в

адміністративному відношенні належала тоді до Галичини, та використання її території у міждержавних стосунках, а й розірвав пута, якими феодальна держава тісно охопила економіку і започаткував еру розквіту торгівлі і ремесел. За конституцією Австрії 4 березня 1849 р. Буковина була відокремлена від Галичини і дістала статус окремого коронного краю, з крайовим сеймом (фактично з 1861 р.), титулом „герцогства” і провінційним гербом (з 1862 р.)⁸.

За рішенням австрійського цісаря від 18 березня 1850 р. був санкціонований закон „Про заснування торгово-промислових палат на території Австрійської імперії”, що набув чинності 30 березня цього ж року. Вони повинні були діяти в кожній коронній землі, охоплювати питання, що стосуються виключно торгівлі і промисловості, підпорядковуватись безпосередньо Міністерству торгівлі Австрії та виконувати цілу низку поставлених перед нею зобов'язань⁹. Незважаючи на економічну відсталість Буковини, далекоглядні діячі „наймолодшої коронної землі” усвідомлювали необхідність відкриття такої важливої інституції в Чернівцях. Тому до створення торгово-промислової палати Буковини приступили невідкладно після набуття чинності закону. Уже 5 червня 1850 р. голова Буковинської окружної управи скликав збори представників торгових та промислових кіл краю. На зборах були присутні відомі будівничі міста Мендель Амстер та Герш Юстер, архітектори Антон Фіала та Андреас Микулич, лікар Карл Денаровський та багато інших промисловців і представників торгівлі, визнаних і шанованих мешканців усього краю¹⁰. Очолити такий потужний заклад могла людина, що користувалася загальним довір'ям в колах комерсантів і промисловців, людина досвідчена, прогресивна, заслужена, професійна і високодуховна.

За пропозицією гільдії буковинських аптекарів „Гremіум” на цю посаду було обрано Вільгельма фон Альта. Вихідець із сім'ї першої хвилі німецьких колоністів євангелістського віросповідання, уродженець м.Чернівці 1809 р., він отримавши у спадок від матері аптеку та продовжуючи аптекарську справу відзначився до 1850 р. не лише діловими якостями, а й зарекомендував себе як високодуховна і високоосвічена особа, здатна дбати про матеріальний, культурний і просвітницький розвиток як спів городян, так і одновірців. Ще в серпні 1843 р. він виступив за необхідність будівництва нової протестантської церкви в Чернівцях, оскільки стара давно вже не відповідала вимогам євангелістської громади, кількість якої зросла вже до 1000 осіб в Чернівцях. Згодом очолив будівельний комітет. У 1846 р. будівельний комітет мав на рахунок 6644 флорини 49 крейцерів. В цьому ж році євангелістській громаді з боку громади міста було зроблено щедрий подарунок – земельну ділянку західніше тієї, якою вже володіла грома-

да – в нижній частині нинішньої вул. Лесі Українки, що наприкінці XIX ст. на вшанування пам'яті видатного чернівчанина отримала його назву. 30 вересня 1847 р. відбулося закладення наріжного каменя нової церкви. Так звана лютеранська кірха була побудована за проектом архітектора Йозефа Енгеля й освячена 30 вересня 1849 р. В документах фонду Буковинської крайової управи за 1912 р. євангелістська церква значиться у переліку цінних об'єктів крайової столиці, що мають історико-мистецьке значення. Одночасно з будівництвом церкви Альт порушив клопотання про відкриття школи для дітей-євангелістів і 7 березня 1847 р. було прийнято рішення про відкриття 2-класної протестантської школи, яка в 1858 р. розпочала будувати вже власне приміщення, а з 1869 р. діяла вже як 4-класна і розташовувалась на ті й самій вулиці (пізніше Альтгассе) навпроти лютеранської кірхи¹¹.

Безумовно, протягом періоду президентства Вільгельма фон Альта (27.06.1850 – 25.11.1885) на його рахунку було чимало здобутків не лише як президента торгово-промислової палати, а й депутата крайового сейму, члена громадської ради крайової столиці, директора Буковинської ощадної каси, президента благодійного товариства „Цісарівна Елізабет – товариство допомоги бідним дітям”, почесного члена політехнічного товариства у Вюрцбурзі, почесного громадянина міста Чернівці. За заслуги перед батьківщиною Вільгельм фон Альт удостоєний також урядових нагород. Він став кавалером орденів Залізної корони та Франца Йосифа III ступеня, російського ордену Св.Анни II ступеня¹².

Проте основною справою його життя залишалася діяльність на посаді президента торгово-промислової палати Буковини. Він очолив її з моменту активації і не залишив цей пост аж до самої смерті.

Через місяць після заснування палати у Чернівцях в 1850 р. було затверджено її кількісний склад. Тоді вона складалась з 15 осіб: 10 членів-радників та 5 заступників. Обраними мали право бути лише ті, хто мав австрійське громадянство, користувався всіма бюргерськими й політичними правами, досягнув 30-річного віку, понад 5 років був власником або керівником підприємства. З членів та заступників абсолютною більшістю голосів обирали президента палати, віце-президента і голів обох секцій (торгової і промислової). За час діяльності Вільгельма фон Альта на посаді президента торгово-промислової палати його віце-президентами були: Маркус Цукер (27.06.1850 – 31.12.1856), Ісаак Рубінштейн (01.01.1857 – 31.12.1877), Генріх Вагнер (01.01.1878 – 31.12.1884), Лейбука Барбер (01.01.1885 – 31.12.1885)¹³. Характеризуючи якісний склад альтівської палати, член дирекції торгово-промислової палати та референт з економічних питань Матіас Рол відзначав, що

президент Вільгельм фон Альт був аптекарем, віце-президент Ісаак Рубінштейн – комерсантом. Відповідним до тогочасної економічної структури Буковини був і склад палати. Представництво торгової секції складалося з уповноважених з торгівлі суконними товарами, а також з представників торгівлі „різним крамом”, в той час, як промислова секція мала уповноважених з бронзових та срібних справ майстрів, будівничого, майстра з копання криниць і кондитера. З наведеного складу палати стає очевидним, що економіка Буковини перебувала іще на початку свого розвитку. Клас комерсантів вже тоді розпочав свою діяльність, тоді як ремесла іще не переступили межу на шляху до промисловості¹⁴.

З другої половини XIX ст. Чернівці стають найбільшим промисловим центром Буковини. Тут виникають підприємства харчової промисловості (броварня, гуральня, парові млини), тартак, електростанція, цегельні тощо. В 1902 р. у місті зосереджувалася третина підприємств і 40% населення Північної Буковини, зайнятого у промисловості, торгівлі і транспорті¹⁵.

Надзвичайно нелегким завданням палати було діяти зв'язуючою ланкою між урядом з одного боку, і підприємцями, з другого. Політика президента Альта повинна була бути прогресивною, активною і виваженою. Австрійський уряд надав палаті великі повноваження: вона була визнана окремим виборчим округом у виборчій системі й отримувала два місця в Буковинському сеймі та одне – в Палаті послів (депутатів) Австрії; вона давала згоду на кандидатуру в судові засідателі у справах торгівлі та могла виступати третейським суддею при розв'язанні торгових та промислових конфліктів. На засіданнях палати ініціювались і вирішувались важливі питання. Так, у напрямку покращення дипломатичних відносин їй належать заслуги у відкритті представництв на Поділлі і Бессарабії (1853); Тифлісі, Новоселиці, Бельцах, Києві (1868); підписанні митної угоди з Німеччиною. В умовах, що могли призвести до розриву торгових відносин з Румунією, палата виступила позитивно налаштовано на підтримку дружніх стосунків з сусідом-партнером. Швидше допомогою, ніж досягненням палати, з точки зору оцінки сусідніх країн, зокрема Росії, Румунії на шляху розвитку торгівлі між цими країнами та Австрією, стало відкриття їхніх представництв у Чернівцях. Як фаховий заклад торгово-промислової палати брала участь у обговоренні на початковій стадії питання щодо створення незалежної системи австро-угорської митної тарифікації, митної політики взагалі. Президенту Вільгельму фон Альту належить ідея заснування Буковинської ощадної каси, яка була реалізована в 1858 р. Як голова дирекції він вніс пропозицію на засіданні великого комітету від 16 серпня 1873 р. про створення на базі Буковинської ощадної каси кредитної устано-

ви. Сума капіталу за вкладами на 31 грудня 1873 р. становила понад один мільйон флоринів. Станом на 1873 р. Буковинська ощадна каса мала на території краю дві філії – в Сучаві і Радівцях. Пропозиція була реалізована в 1875 р. згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ від 29 березня того ж року. Його сучасники, даючи оцінку діяльності каси, відзначали, що „колись така не примітна рослинка завдяки добросовісності і турботі перетворилась на благословенне деревце, в тіні якого одна з найважливіших народних чеснот – ощадливість, розгорнулася і пустила коріння”. Важливі кроки були вжиті палатою задля підтримки торгово-промислових інтересів локального характеру на шляху до відкриття митниці у Сереті, продовольчої біржі у Чернівцях. Крім того, палата ініціювала та покликала до життя кілька необхідних навчальних закладів як, наприклад, реальну школу у Чернівцях. У 1857 р. розпочала роботу зі створення промислової школи в крайовій столиці. Завдяки її численним домаганням та за підтримки місцевої влади цей проект було зреалізовано у 1873 р. Її директор Карл Ромшторфер, описуючи історію створення школи, провідну роль у її відкритті відводив саме Вільгельму фон Альту. Крім того до середини 70-рр. XIX ст. на сході Австрійської монархії ще в не існувало жодного професійного навчального закладу, який би готував фахівців торговельних професій. Тому Альт і члени палата з перших років існування намагалися відкрити в Чернівцях спочатку торговельні курси. Згодом В.Альт проект програми для торговельної школи, яка відкрилась у 1882 р.¹⁶

Проте найважливішим економічним досягненням того періоду може бути визначено будівництво залізниці Львів-Чернівці (1866) і її продовження до Сучави (1869) та Ясс (1871), Унген. Це був проект, одним з ініціаторів якого виступала торгово-промислова палата на чолі з В.Альтом. Буковина втягувалася в систему загальноавстрійського ринку, а ця залізниця піднесла буковинську зовнішню торгівлю на вищий щабель і надали Буковині роль посередника в зовнішній торгівлі між Румунією-Німеччиною, Росією-Німеччиною, а також між західно-австрійськими провінціями і сусідніми з Буковиною землями. Залізниця сприяла поліпшенню умов збуту буковинської продукції, посиленню економічних зв'язків, а також збільшувала можливості вивозу сировини.

Весь період президентства Альта характеризувався тим, що розвивалась заможна буржуазія, у якій домінувала оптова торгівля. Вже тоді велику роль відігравала зовнішня торгівля, що знаходило відображення в протоколах пленарних засідань і річних звітах палати. Багато уваги приділяла палата вирішенню питань шкільництва, торгово-промислово-правових питань, організації соціальних заходів.

Відкриття торгово-промислової палати та її діяльність під керівництвом Вільгельма фон Аль-

та мали позитивне значення для Буковини, оскільки це давало потужний поштовх для розвитку виробництва і розширення торгівлі. Палата дбала про захист інтересів населення, зайнятого в торгівлі і промисловості, була зацікавлена у збільшенні кількості споживачів ремісничих і промислових виробів, клопотала перед крайовою і повітовими управами про відкриття ярмарків і базарів, приваблюючи тим самим ремісників і промисловців, заохочуючи до оволодіння масовими професіями, ініціюючи відкриття навчальних закладів для підготовки відповідних фахівців, створюючи умови для здорової конкуренції в боротьбі за ринок збуту і рівень якості товару.

Вільгельм фон Альт помер 25 листопада 1885 р. після нетривалої хвороби і похований у Чернівцях. Чимало проектів йому не поталанило здійснити, одним з яких міг би стати водогін та каналізація, адже саме ця ініціатива була підтримана Альтом — членом громадської ради міста і віднайшла в його особі, заступника. Тим не менше внесок Альта у розвиток торгівлі і промисловості Буковини другої половини XIX ст. важко переоцінити: очоливши торгово-промислову палату Буковини – головний орган врегулювання торгово-промислових відносин в краї, він організував роботу палати таким чином, що ініційовані нею проекти, спрямовані на піднесення економіки краю загалом, сприяли захисту інтересів торговельного і промислового людю. Міська влада та сучасники гідно оцінили його заслуги і назвали одну з центральних вулиць Чернівців Альтгассе (нині – вул.Лесі Українки).

¹ Нариси з історії Північної Буковини. – Київ: Наук. думка, 1980. – С.86.

² Державний архів Чернівецької області (далі – ДАЧО) – Ф.3. Буковинська крайова управа. – Оп.1. – Спр.68. – Арк.13-16.

³ Нариси з історії Північної Буковини. – С.191.

⁴ ДАЧО. – Ф.1. Буковинська окружна управа. – Оп.1. – Спр.9156. – Арк.1- 16.

⁵ Добрянський О., Масіян Н., Никирса М. Нації та народності у фондах Державного архіву Чернівецької області. – Чернівці: Золоті литаври, 2003. – С.109.

⁶ Ботушанський В. Генератор економічного розвитку // Буковина. – 2000. – 5 лип. –С.3.

⁷ ДАЧО. – Ф.3. – Оп.1. – Спр.8261.– Арк.6.

⁸ Ботушанський В. Приєднання Буковини до Австрії в контексті австро-турецько-російських відносин // Буковина в контексті європейських міжнародних відносин (3 давніх часів до середини XX ст.). – Чернівці: Рута, 2005. – С.265.

⁹ Allgemeines Reichs-Gesetz und Regierungsblatt für das Kaiserthum Österreich. – Wien, 1850. – S.710-713.

¹⁰ ДАЧО – Ф.1. – Оп.1. – Спр.3142. – Арк.5.

¹¹ Polek J. Das Entstehen und die Entwicklung der evangelischen Pfarrgemeinde in Czernowitz. – Czernowitz, 1897. – S. 15-18.

¹² Czernowitzer Zeitung. – 1885. – 26 Novem. – S.3.

¹³ ДАЧО – Ф.3. – Оп.1. – Спр.8261. – Арк.10.

¹⁴ Roll M. Geschichte und Entwicklung der Bukowinaer Handels- und Gewerbekammer // Revista săptămânală. – Cernăuți. – Octombrie 1935.

¹⁵ Нариси з історії Північної Буковини. – 1980. – С.139.

¹⁶ Handelsschule in Czernowitz // Czernowitzer Wochenblatt. – 1881. – 16 April. – S.5.

Summary

*Natalia Masyan
(Chernivtsy)*

The figure of the great bukovynian Wilhelm von Alth and his contribution to the development of commercial and industrial relations in the region

Wilhelm von Alth heated up the chamber of commerce and industry at the time of its foundation in 1850 and was its permanent president for over 35 years. The activity of the chamber was definitely positive since it triggered the manufacture development and trade extension by means of forming favorable conditions for attracting handicraftsmen and manufacturers, as well as by opening specialized educational institutions, thus creating conditions for increasing the quality of local manufacturers' goods.

УДК: 94 (477.85) „1918/1940”

*Олександр Руснак
(Чернівці)*

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ І ХОТИНЩИНИ В 1918-1940 РР.

У статті автор характеризує основні тенденції розвитку системи шляхів сполучення Північної Буковини і Хотинщини в 1918-1940 рр. Досліджує стан залізниць, шосейних доріг, авіатранспорту та міського громадського транспорту.

Ключові слова: Північна Буковина, Хотинщина, транспорт, залізниця, дороги, трамвай, тролейбус, автобус.

Транспорт завжди відігравав визначальну роль в економіці будь-якого регіону. Адже розвинута транспортна інфраструктура – невід’ємна умова розвитку всіх галузей господарства. У Північній Буковині й Хотинщині здавна формувалася власна система шляхів сполучення. На момент приєднання краю до королівської Румунії 1918 р. тут вже існувала мережа залізниць, шосейних доріг, почав розвиватися міський громадський транспорт. Разом з тим після приєднання цих терито-

рій до Румунії уряд сприяв вдосконаленню і відбудові існуючих комунікацій (значна частина залізниць і шосейних доріг була знищена в період Першої світової війни), започаткував створення нових, якими стали авіаперевезення, і такі види міського громадського транспорту, як тролейбус, автобус.

Попри важливість теми у вітчизняній історіографії немає єдиного цілісного дослідження, яке б відображало основні тенденції розвитку всієї системи шляхів сполучення регіону в 1918-1940 рр. Серед них є лише спроби фрагментарно охарактеризувати окремі види комунікацій (шосейні дороги, трамвайний транспорт). Виняток становить робота І. Піддубного¹, в якій автор детально відображає всі етапи розвитку цивільної авіації на Буковині. Румунська ж історіографія основну увагу приділяла дослідженню розвитку залізниць. Тут варто відзначити працю румунського дослідника Д. Іонеску².

Значно доповнюють попередні відомості з історії розвитку шляхів сполучення Північної Буковини й Хотинщини матеріали періодики, серед яких важливе місце належить публікаціям в газетах „Час” і „Голос Буковини”; статистичні дані, вміщені в щорічному статистичному збірнику Румунії „Anuarul statistic al României”; архівні матеріали фондів V-го Дорожнього інспекторату м. Чернівці, префектури Чернівецького повіту та ін.

Зважаючи на те, що дослідження, яке б відображало цілісну картину транспортної інфраструктури досі відсутнє, автор ставить за мету всебічно охарактеризувати основні тенденції розвитку транспортної системи Північної Буковини й Хотинщини в міжвоєнний період. Досягнення мети обумовило вирішення ряду завдань, а саме: дослідити розвиток традиційних для регіону на той час залізничного та автомобільного транспорту, визначити стан шосейних доріг; прослідкувати зародження і поширення авіації та окремих видів громадського міського транспорту.

Провідне місце в транспортній системі краю в 1918-1940 рр. відводилося залізницям. Ще в період його входження до складу Австро-Угорської та Російської імперій було збудовано лівову частку залізничних ліній, які продовжували функціонувати і в досліджувані роки.

В кінці 1918 р., коли залізничні шляхи Буковини й Бессарабії перейшли в користування Дирекції залізничних шляхів Румунії, згідно з статистикою 1918 р. їх протяжність становила 902,387³ і 1140,852⁴ км відповідно. Приблизно половину з них складали вузькоколіїні залізничні шляхи, які використовувалися лісовими господарствами. Причому на Буковині майже всі вони перебували у власності Православного релігійного фонду Буковини⁵. Слід зазначити, що на Буковині 443,355 км залізниць були власністю держави⁶, на території Бессарабії – 969,924 км⁷.